

1969-11

Maandschrift voor

BIJENTEELT

Versijnt maandelijks

Jaargang 71 - november 1969



Officieel orgaan van de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland

Voor de honingoogst

- | | | | |
|--|--------|--|--------|
| 210. Bijenuitlaat | f 1,85 | glas de inscriptie „geen statiegeld“, sierlijk model, per doos van 24 stuks, inclusief doos ... | f 5,— |
| 211. Ontzegelbak, met stander voor 8 ontzegelde raten | f 34,— | 239. Plastic opdrukdeksel voor Omniaflacon, voorzien van ons verenigingseembleem per 100 stuks | f 4,— |
| 212. Ontzegelbak, zonder stander ... | f 26,— | 240. Monsterflacon 50 gram met schroefdeksel en inlage, per stuk | f 0,14 |
| 213. Ontzegelvork, roestvrij stalen naalden in kunsthars handvat ... | f 5,— | 241. Monsterflacon 100 gram, met schroefdeksel en inlage, per stuk | f 0,16 |
| 214. Ontzegelmes van de beste kwaliteit | f 6,— | 242. Luxe porseleinen honingpotje, bijenkorfmodel, met deksel | f 1,90 |
| 215. Kolbtoestel voor het slingerbaar maken van heidehoning. Het apparaat heeft meer dan 50 vernikkelde pennen precies op celafstand | f 30,— | 243. 5 ponds honingemmer | f 1,20 |
| 216. Ericaborstel, vervangt voor de kleine imker een kolbtoestel ... | f 10,— | 244. 10 ponds honingemmer | f 1,65 |
| 217. Dubbele honingzeef van ons bekende model | f 9,— | 245. 25 ponds honingemmer | f 2,90 |
| 218. Kaasdoek voor het zeven van honing, 75 x 75 cm | f 1,20 | 246. 50 ponds honingemmer | f 4,75 |
| 219. Honingspatel, voor het uitschepen van gekristalliseerde honing, oersterk en roestvrij, zolang de voorraad strekt | f 7,50 | 247. Raathoningdoosje met cellofaanvenster en bedrukt met aantrekkelijke tekst, per 10 stuks ... | f 2,20 |

FLACONS, HONINGEMMERS

238. Omniaflacon met plastic opdrukdeksel, inhoud 450 gram, in het

HONINGETIKETTEN

250. Blauw etiket, per 100 stuks ... f 2,25
 251. Etiket in kleurendruk, ons nieuwe etiket, per 100 ... f 2,25
 252. Etiket voor honingbokalen, per 100 ... f 2,25

GOEDE DINGEN

BIJENHUIS - WAGENINGEN

TEL. 08370-2863 — GIRO 823276

MAANDSCHRIFT VOOR BIJENTEELT. Adres redactie en administratie: Bijenhuis, Wageningen. Redacteur: G. v. d. Weert, Commissie van Redactie: W. Assink en H. G. Maagendans. De niet van redactiewege geplaatste artikelen vertolken de mening van inzenders en geven niet altijd het inzicht van de redactie of het hoofdbestuur weer. Alle stukken aan het Bijenhuis te Wageningen, ook opgaven en betalingen van advertenties en speurbijtjes. Giro 84 68 01.

Die Willem!



Ha die Willem . . .

Het is nu ruim een jaar geleden dat Willem door een bestuurslid van de afd. Ugchelen werd gevraagd eens wat over darren te schrijven. Het onderwerp is belangrijk genoeg, daar niet van, maar er waren vooreerst tal van andere zaken waarover „gedard” moest worden.

En dan nu eindelijk „die darren”. Een feit is dat het belang van „die darren” door de doorsnee imker schromelijk wordt onderschat en dat ook de wetenschap zich pas laat intensief daarmee is gaan bezighouden. De imker trekt uit het verschijnen van de darren de gevolgtrekking dat het volk wil gaan zwermen — wat in zijn algemeenheid niet juist is — en vindt het verder „opvreter”, waarom hij ijverig doorgaat met het „koppen” van het darrebroed. Hier wil ik eerst even verder op in gaan, voordat de lezer dit artikel, als zijnde „gedard in de ruimte” nijdig van zich afgooit. Wat gaat er gebeuren als de imker het darrebroed kopt, zolang er nog een leggende moer — om een oud bijenboek aan te halen — „over de raten voortschrijdt”. De werkbijen zullen het resultaat van uw bloederig handwerk uit de cellen halen, deze repareren en de voortschrijdende majesteit zal ze als de gesmeerde bl.. beleggen met — ja, precies — met darreneieren.

Resultaat: Het darrebroed, wat net ten koste van veel voedersap tot het stadium verzegeld broed was gebracht, wordt ontijdig, immers te vroeg, vervangen door larven, die weer ten koste van veel voedersap enz. Wilt u dus met alle geweld darrebroed koppen, doe het dan in ieder geval na het afvliegen van de voorzwerm of het maken van de kunstzwerm, wat niet weegneemt dat er naar het oordeel van Willem, iets aan uw ratenmateriaal ontbreekt, als u zoveel darrebroed krijgt, dat u tot het koppen daarvan moet overgaan. Immers als u er zich op toelegt raten te laten bouwen die geen of slechts enkele darrencellen langs de onderlat bevatten, dan spelen

die misschien honderd of tweehonderd darren ten aanzien van het voedselgebruik geen rol.

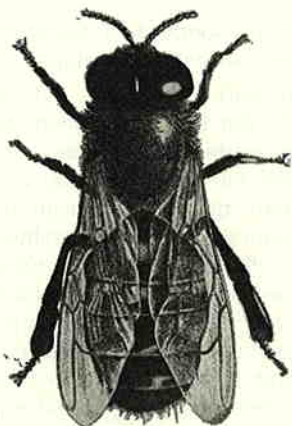
Willem beweert dat het in zijn algemeenheid niet juist is dat het verschijnen van de darren — meestal in de eerste week van mei — een teken is dat het volk wil gaan zwermen. Voor dat zwermen zijn in de eerste plaats andere factoren aansprakelijk, die echter buiten het kader van dit artikel vallen. Voor het voortbestaan van een bijenvolk zijn nodig: raten om op te leven, een dak boven het hoofd, een goede moer voor de eierproductie, werkbijen — hoe treffend is deze naam — voor alles wat maar enigszins op zwoegen lijkt en darren voor de bevruchting van de jonge moeren m.a.w. voor het voortbestaan van de soort. De dar hoort dus niet alleen thuis in de bijenbiologie, maar bekleedt daarin zelfs een zeer belangrijke plaats. Willem moge hierbij een uitspraak van de bekende onderzoeker Prof. K. von Frisch aanhalen, die gezegd heeft „Het bijenvolk is een eenheid, zoals die door de natuur is gevormd, het handelt instinctief, zijn doen en laten volgt strenge, erfelijk vastgelegde richtlijnen.”

U kunt dus zeggen, dat de bijen niet zullen zwermen zolang er geen darren in de volken zijn en ook niet meer nadat de z.g. darrenslacht heeft plaats gevonden (hongerzwermen niet meegerekend) maar niet dat de aanwezigheid van darren een oorzaak of een teken van zwermrust is.

Waarom is die dar zo belangrijk? Wel, als een imker spreekt van een „beste moer”, wat bedoelt hij dan eigenlijk? Hij bedoelt, dat die „beste moer” een sterk volk opbouwt van werkbijen, die de eigenschappen hebben die hij graag ziet: grote haaldrift, mooi wit verzegelen van raten en „als het effe kan” rustig op de raten en niet te stekelig. En nu weten we allemaal dat de nakomelingen van dieren met gescheiden geslacht (er zijn ook éénslachtige dieren) erfe-

lijk eigenschappen overnemen, zowel van de vader als van de moeder, al treden die niet van beiden even sterk op de voorgrond. Maar bij de bijen piekeren we daar helemaal niet over. We kijken alleen naar die „beste moeder” en vergeten dat de werksters van die beste moeder ook een portie eigenschappen hebben overgenomen van de verschillende pa's waar die moeder mee op stap, of juist gezegd, de lucht in, is geweest. Maar zo niet die gesmade dar. Die is geboren uit een onbevucht ei en heeft dus alleen moeders eigenschappen en dus moet u de darren van die beste moeder niet de nek afsnijden, maar daar moet u zuinig op zijn, want die dar kan de goede eigenschappen van die „beste moeder” die zijn moeder was, bij de bevruchting van jonge koninginnen doorgeven.

De dar



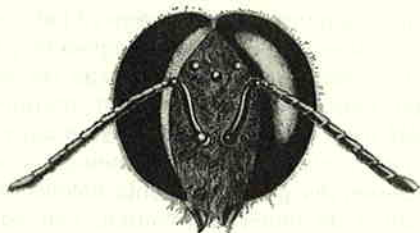
In feite is het natuurlijk niet zó eenvoudig, want als het geen geselecteerde raszuivere dieren zijn, werken de erfelijke eigenschappen van het verdere voorgeslacht ook nog door. Maar wat dat betreft gaan wetenschap en praktijk niet helemaal hand in hand en u zult stellig in de loop der jaren vooruitgang bemerken door in uw beste volken de darren aan te houden, ja zelfs de darrenaanzet aan te moedigen door het inhangen van een darreraat en bij uw slechte volken niet alleen te volstaan met het vervangen van de koningin, maar tevens maatregelen te nemen dat deze volken geen darren de lucht in kunnen sturen.

Vanzelfsprekend is het grote belang dat de imkerij bij „goede” darren heeft het eerst ingezien door de wetenschappelijke werkers op dit gebied. Zij ontdekten al spoedig dat de darren veel verder vliegen dan de werkbijen, afstanden van zes km. en meer zijn helemaal geen zeldzaamheid. Maar zij ontdekten bovendien dat de onbevuchte koningin gemiddeld met zes tot tien darren paart en veegden daarmee de stelling „de koningin paart maar eens in haar leven met één dar en is dan voor haar leven bevrucht” met een strek van de kaart. Het resultaat was

dat er ernstige twijfel bestond aan de doelmatigheid van de bevruchtungsstations voor rassen-teelt, want praktisch geen van de z.g. landstations — dat in tegenstelling met de eilandstations zoals bij ons Schiermonnikoog — was in een straal van 6 km. of meer bijenvrij.

Verschillende onderzoekers, zowel in Amerika als in Europa wierpen zich op de ontdekking van de geheimen, die er kennelijk op het gebied van de paring der bijen nog waren en het was duidelijk dat de meeste vraagstukken bij het gedrag van de darren lagen. Vanzelfsprekend stelde men zich de vraag: Hoe ontdekken de darren de onbevuchte moeder zo gauw of anders gezegd, hoe lokt de moeder de darren naar zich toe en hoe is het mogelijk dat de jonge moeder, die op bruidsvlucht gaat, al zo gauw bevrucht terugkomt. De eerste vraag werd opgelost door de ontdekking van de koninginnestof, die de koninginnen uit bepaalde klieren afscheiden en die een sterke aantrekkingskracht op de darren uitoefent. Uit amerikaans onderzoek met koninginnen aan een draadje, die op verschillende hoogten gebracht konden worden, werd vastgesteld dat de darren op een hoogte van 10 tot 30 m. vliegen en dat zij op die hoogte snel reageerden op de geur van de door de koninginnen afgescheiden koninginnestof. (Zie in dit verband ook het artikel „Een excursie” op blz. 134 in het oktobernummer 1967 van het gemeenschappelijk blad Bijenteelt). Maar daarmee is niet verklaard hoe het mogelijk is dat, gezien de enorme ruimte in de lucht en de daarbij vergeleken minimale afmetingen van de bij, die jonge moeder binen 10 tot 20 minuten zes tot tien maal kan paren. Daarvoor is een dichte concentratie van darren nodig. Dit vraagstuk is goeddeels opgelost door het onderzoek van Ir. H. Ruttner, die daarover in ons oostenrijkse zusterorgaan „Bienenvater” uitvoerig berichtte en waaraan het volgende is ontleend. Ir. Ruttner schrijft: De geur van de koninginnestof kan een belangrijk hulpmiddel zijn bij het bij elkaar brengen van de beide geslachtsdieren, maar eerst dan als die elkaar op betrekkelijk korte afstand zijn genaderd. Om daartoe te komen hebben de darren „speelplaatsen” z.g. darrenverzamelplaatsen gekozen, die zij regelmatig bezoeken. Het oppervlak van deze verzamelplaatsen is klein, heeft slechts een door-

En zijn gezicht



snede van 50 tot 100 m. Veelal is het een windstil, gedeeltelijk door bomen omgeven stuk grond, dikwijls ook vliegen zij rond boven het vrije veld of boven kreupelhout, daarvoor liet zich tot op heden geen vaste regel vaststellen. Het verwonderlijkste is, dat deze verzamelplaatsen zich jaar voor jaar op dezelfde plek bevonden. Wij konden dit voor enkele van die plaatsen al van 1963 af jaarlijks vaststellen.

Op een dergelijke verzamelplaats kan men bij gunstig weer (temperatuur ongeveer 20 gr. C. weinig wind, geringe bewolking) en op de gunstige tijd (ongeveer 1 uur 's middags) een krachtig zwermgeruis horen. De darren vliegen al spelend heen en weer, achtervolgen bewegende objecten — een vlinder, een blad of opgegooide stenen — maar bemerken al gauw hun vergissing. Komt er echter een koningin binnen hun bereik, dan wordt deze direct door 10 tot 50 darren achtervolgd, dikwijls stort het geheel als een komeet ter aarde en een waarnemer die geluk heeft kan dan een met een dar parende koningin korte tijd in het gras zien liggen. De vlieghoogte bedraagt over het algemeen 10 tot 30 m. maar op sommige dagen vliegen de darren om het hoofd van de waarnemer, op een andere dag nog boven de toppen van de hoogste bomen. Hoe vonden wij deze darrenverzamelplaatsen? Wij probeerden met luis-terapparaten de plaats van het gezoem te bepalen, maar de toonhoogte daarvan is te laag.

Als wij met ons gehoor darrengezoem meenden te horen wierpen wij stenen of een licht balletje in de lucht. Weldra zag men de darren deze voorwerpen achtervolgen. Het beste resultaat hebben met de volgende methode. Wij binden een koningin aan een vrij grote ballon en laten deze op tot een hoogte van 15 m. Daarmede wandelen wij door het terrein. Komt men binnen het bereik van een verzamelplaats, dan vliegen er al spoedig enkele en weldra verscheidene darren om de koningin, vliegen na een halve tot enkele minuten weer weg en komen, als spelend weer terug. Intussen kan men de ballon langzaam inhalen en de darren met een vliedernet vangen. De darren vliegen zo snel dat men ze nauwelijks ziet, zodra ze echter in de buurt van de koningin zijn, zijn ze goed te herkennen. Verlaat men de verzamelplaats met de ballon en de koningin, dan verdwijnen de darren. Zodra men terugkomt zijn de darren weer present.

Zelfs een geslachtsrijpe koningin wordt door de darren niet buiten de verzamelplaats achtervolgd. Zij moet deze plaats of de aanvliegroutes opzoeken. Op de verzamelplaats zelf laten de darren zich slechts door de geur van de koningin leiden. Het is om het even of de koningin aan een draadje zit of in een gazen

kooi is opgesloten. Minstens 10 dagen oude geslachtsrijpe moeren genieten de voorkeur, maar ook leggende moeren trekken de darren aan. Zoals bekend hebben de bijen het spoedig ontdekt, als de koningin uit het volk is verwijderd. De engelse onderzoeker Butler bewees dat de koningin voortdurend een geur verspreidt, die door de bijen wordt waargenomen. Zodra deze geur er niet meer is, voelt het volk zich moerloos. De amerikaanse onderzoeker Gary bewees dat deze zelfde geur de darren lokt.

Maar deze geur werkt slechts op de darrenverzamelplaatsen en de aanvliegroutes van de darren.

Dat de koningin en de darren elkaar in het uitgestrekte luchtruim snel vinden wordt bepaald door de volgende regels:

De tijdsduur is beperkt tot twee à drie uur per dag;

Bij ongunstig weer zijn er geen vluchten;

De plaats van de paring is beperkt tot de darrenverzamelplaatsen en de aanvliegroutes; en Binnen het vliegbereik heeft de geur van de koningin aantrekkingskracht voor de darren. Daardoor wordt het mogelijk dat de koningin op de bruidsvlucht in korte tijd door meerdere darren wordt bevrucht.

Waar vandaan komen die darren nu op zo'n verzamelplaats? Om hierover opheldering te krijgen hebben wij op de bijenstanden in de omgeving duizenden darren met verschillende kleuren gemerkt. Op de verzamelplaats werden zij aangelokt door middel van een koningin die aan een ballon werd opgelaten en met een vliedernet gevangen. Daarbij bleek dat het grootste deel van de darren van een afstand van drie tot vier km. kwam, maar er was ook een aanzienlijk aantal, dat een afstand van 5 km. had afgelegd en enkelen zelfs 6 km. Daarbij stelden wij vast, dat een darrenverzamelplaats de volgende dag meestal weer door dezelfde darren werd bezocht. Voor een zo goed mogelijke situering van bevruchtungsstations is een zo volledig mogelijke kennis van de paring en alles wat daarmee samenhangt noodzakelijk.

Om het gevaar van paren met van verre aangevlogen darren zo klein mogelijk te maken, moeten op de bevruchtungsstations dus veel darrenvolken worden opgesteld. Om dezelfde reden is het van belang, dat u de darren in uw goede volken niet overmatig beperkt, wat overigens, zoals ik in de aanhef heb uiteengezet dikwijls het paard achter de wagen spannen is, en dat de darren in uw minder goede volken, die u toch moet opruimen, belet wordt aan de paringsvluchten deel te nemen — b.v. door in de middaguren een darreval voor die kasten te plaatsen.

Genezing van darrebroedige volken

Enkele ervaringen en suggesties naar aanleiding van het artikel op blz. 142 v.l. Groentje no. 9. Toen ik pas met imkeren begon werd ik al direct geconfronteerd met de problemen van een darrebroedig volk. Het was mijn eigen schuld en een gevolg van m'n onwetendheid. Ik had geprobeerd om in maart in een zeer stekurig volk een kaukasische koningin in te voeren.

In een bovenbak de k.k. met 3 raampjes bijen, in de onderbak het moerloos gemaakte volk en daartussen een krant vol gaatjes. Het weer was niet best en ieder bleef zitten waar hij zat. Wie boven was bleef boven en wie onder was bleef onder. Toen na geruime tijd de beide volken zich toch vermengd hadden werd ook de nieuwe koningin gewipt. Een nieuwe k.k. werd er niet meer aan gewaagd.

Daar het toch zonde was van het oude volk kreeg het narcose en werd bij een ander volk gestort, dit alles nadat het geruime tijd gestaan had, erg terug was gelopen en alle raten door bultbroed verknoeid waren.

Mijn eerste ervaring was toen dat de leggende werksters geruime tijd samen met de koningin door legden, wat te zien was aan het vele darrebroed dat tussen het werksterbroed verscheen.

Na enige tijd werd er echter geen darrebroed meer aangezet. Er werden ook geen dode bijen voor de kast gevonden.

Dat de eierleggende werksters afgestoken zouden worden in een goed volk bleek dus niet juist. Ik kwam hierdoor tot de conclusie dat onder invloed van de hormonen der nieuwe koningin de eierleggende werksters hun normale functies hervat hadden. Om erachter te komen wat er nu precies gebeurde bij een darrebroedig volk, dat iedere koningin afwijst, heb ik later eens een trosje bijen gehuisvest in een vitrine, zonder broed en zonder moer. Nadat ze darrebroed aangezet hadden heb ik een leggende moer in laten lopen. Deze werd onmiddellijk gegrepen, ingebald en gedood. Door middel van een moerhuisje hetzelfde laken een pak. Dat was dat. De volgende proef bestond uit een ingebrachte gesloten moercel. In eerste instantie geen afwijkingen. De cel werd normaal verwarmd en tegen het uitlopen afgeknaagd. Toen de jonge moer uitliep werd er geen afwijkende aandacht aan haar besteed. Toen ze op de vierde dag, ter oriëntatie uitvloog, was het normale patroon van verhoogde opwindings- en stertselen bij de vliegopening aanwezig. Ook werd ze normaal verwelkomd wanneer ze terug kwam en keerde de rust weer. Toen ze evenwel na enige dagen uitvliegen, bevrucht terugkwam,

wat te zien was aan het openstaande achterlijf met de witte slijmpropjes, werd ze onmiddellijk ingebald en zou zeker gedood zijn als ik haar niet had gered. In een moerhuisje gesloten werd ze in het volkje gehangen en was na 24 uur dood, daar er geen bij meer naar haar omkeek.

Laat staan haar voerde. En dat was dan dat.

Na deze ervaringen besloot ik nooit meer een darrebroedig volk alleen een koningin te offeren. Het betekent haar dood en men is alleen een koningin armer. Om geen moeilijkheden te krijgen meen ik dat het noodzakelijk is de toestand in het darrebroedige volk grondig te verstoren, wat heel eenvoudig gaat door narcose.

Alle bijen raken bedweld en het duurt geruime tijd voor ieder z'n taak hervat. Wanneer men nu zorgt dat er een gemeenschap met normale verhoudingen aanwezig is, in de vorm van een paar raten broed met opzittende bijen met hun koningin, dan zal het bedwelmende volk als het bijkomt, zich hier gewoon bijvoegen. Dat de eierleggende werksters nog aanwezig zijn geeft geen problemen, zij het dan dat de raten er niet beter op worden door wat bultbroed. Het verdient m.i. altijd de voorkeur om de in te voeren koningin, in haar volkje in te hangen. We zijn er dan zeker van dat ze verzorgd wordt en weer gaat of blijft leggen. Het lijkt mij geen probleem daar, waar wij een koningin hebben om in te voeren, er toch ook haar volkje moet zijn. We zijn nog niet zover dat we koninginnen zonder bijen in voorraad kunnen houden. Laboratoria kunnen dit wel in een broedstoof. In het geval beschreven aan 't eind van het artikel, had de toestand niet zo behoeven te zijn, wanneer op de boven omschreven wijze gehandeld was.

Vanzelfspreken zijn de onderzoekers hoofdzakelijk geïnteresseerd in het „waarom“. Voor de imkers is echter het „hoe“ minstens zo belangrijk evenals het resultaat. Tenslotte wil ik nog opmerken dat iedere imker in de zomer darrebroedigheid kan voorkomen. Hij behoort aan de stuifmeelaanvoer allang gezien te hebben dat er iets niet klopt. Voor de narigheid begint kan hij een moer invoeren of een raam larfjes geven. Ik zou echter zeggen voeg het maar samen met een goed volk. Eén heel sterk volk is beter dan een goed en een steeds slechter wordend. Rekent u maar na: de eerste jonge werkster kan na het invoeren van een moer pas over drie weken uitlopen. Bij het inhangen van broed is het nog beroerder en duurt het op z'n minst zeven weken.

H. van de Veer,
Rijnlaan 203,
Utrecht.

Bijenhouden in een duinpan

Het is een feit, dat de meeste bijenhouders nu niet bepaald in een duinstreek gevonden worden. Hoe mooi de duinen zijn en hoe veel aantrekkingskracht zij op de vakantiegangers uitoefenen, voor de bijen vormen zij over het algemeen geen paradijs. De flora is plaatselijk zeer verschillend al naar de leeftijd van de duinen, de kalkrijkdom, begroeiing enz. In het voorjaar zijn het de kruipwilgen, die de bijen van het nodige kunnen voorzien. Daarna volgen hier en daar wat paardebloemen terwijl diverse kleinere bloempjes bescheiden beetjes aandragen. Neen, er zijn betere plekken te bedenken, dan juist een duinpan.

Ik keek dan ook niet weinig verbaasd, toen ik vorig jaar voor het eerst op Schiermonnikoog kwam en daar achter een prachtige bungalow een duinpannetje aantrof waar enige tientallen grotere en kleinere bijenkasten stonden opgesteld. Nu moet u bij dit laatste niet direkt denken aan een gesloten front, want zo is het niet.

Het geheel maakte op mij een wat chaotische indruk. Had ik als beginnend imker wel eens gehoord van stellages, waarop de kasten zo gemakkelijk en droog stonden, van mooie bijenstallen, waar het onder dak prettig werken is, dit alles ontbrak op het kleine Waddeneiland ten enenmale.

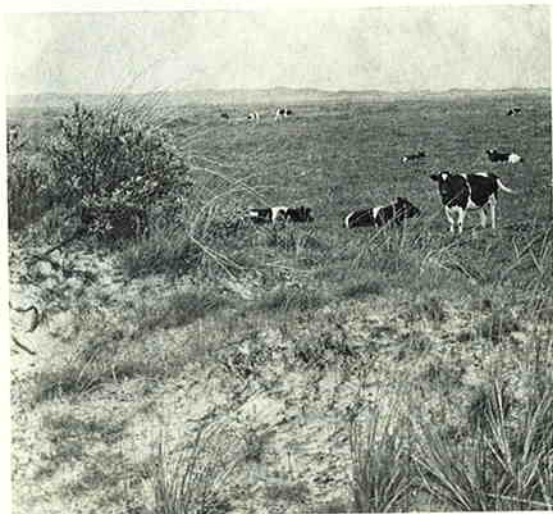
Wel plezierig was het feit, dat je volkomen rustig tussen de grotere en kleinere kasten door kon scharrelen zonder al te zeer belaagd te worden.

U zult het inmiddels wel begrepen hebben, geachte lezer, dat u met ondergetekende bent aangeland op de plaats, die men met een wijds woord aanduidt als het „carnica-bevruchtigstation" op Schiermonnikoog.

De eerste indruk was niet bepaald daverend. De kasten waren haveloos, samengesteld uit alle mogelijke onderdelen, soms niet eens van goede daken voorzien. Het afdakje, waar een enorme hoeveelheid rommel was opgeslagen en waar een mens zich bij regen eventueel kan ophouden (zitten is er nauwelijks bij), werd bijna overwoekerd door de duindoorn, een prachtige plant waar in het najaar talrijke oranje bessen aan komen, die veel aantrekkingskracht uitoefenen op de vele doortrekkende vogels, zoals kramsvogels en koperwieken.

Aangezien ik geboren en getogen ben in de onmiddellijke nabijheid van de zee adviseerde ik met enige aktieve imkers te gaan „jutten".

Het moet toch weinig moeite kosten op Schier



..... is dit nu een bijenweide?

aan strandhout te komen, waarmee goede stellages en een geschikt bijenstalletje zouden kunnen worden gebouwd.

Bij een kort bezoek aan het „station" in augustus van dit jaar bleek kennelijk weinig hout te zijn aangespoeld. Er was tenminste nog niet veel veranderd.

Aangezien ik wel benieuwd was naar de resultaten van de bijenhoudery op zo'n zanderig eiland tilde ik eens een broedkamer op. Misschien wijt u het aan kippekracht of zo iets, maar het kostte mij de grootste moeite de bak een halve slag te draaien. De ramen zaten boordevol prachtige blanke honing. Je zou dit van zo'n „luie" bij, zoals sommige imkers de carnica wat geringschattend noemen, eigenlijk niet verwachten, te meer niet daar een duinterrein niet bepaald een bijenweide genoemd kan worden. Toch zijn er op Schiermonnikoog wel verschillende planten, die bij wat gustig weer de nodige nektor produceren. In het voorjaar vliegen de bijen op de kruipwilg, die in de vochtige duinpannen massaal voorkomt. Op de zandige, wat kalkarme stukken komt het wilgeroosje voor, terwijl de gehele zomer door de klaver in de duinweiden te vinden is.

Dat de bijen het wilgeroosje bezoeken bleek ons wel uit het „blauwe" stuifmeel, dat regelmatig binnen werd gebracht.

In het najaar zien we de bijen op een prachtige witte bloem, die de meesten van u niet zullen kennen, n.l. de parnassia. Deze bloem, die vroeger veel voorkwam in natte duinvalleien, moerassen en vochtige heidevelden is door ont-



.... een prachtige witte bloem.... de parnassia.

watering en ontginning een zeer zeldzame plant geworden. Op Schiermonnikoog, trouwens ook op Terschelling en andere Waddeneilanden, komt ze gelukkig veelvuldig voor.

De nektar is voor de bijen moeilijk bereikbaar doch regelmatig komen de diertjes terug om te pogen iets van het zoete vocht tot zich te nemen. Dat zij daarbij actief meewerken de parnassia te bestuiven zal de bloem ten goede komen.

Uit de aard der zaak zou over dit alles nog veel meer te vertellen zijn.

De moraal van dit lied is in een enkele regel samen te vatten: De carnica's zijn prachtige

bijen, die in staat zijn grote hoeveelheden honing te verzamelen en... zij stellen de bijenhouder in staat op zeer vriendschappelijke wijze met zijn diertjes om te gaan. Door hun geringe steeklust scheppen zij een klimaat waarin het aangenaam is met de bijen bezig te zijn. Als



.... en het regende maar.... duinpan op Schiermonnikoog.

zodanig betekent de carnicateelt een stimulans voor de bijenhouderij als geheel. In dit licht bezien stemt het tot voldoening, dat op het eiland Schiermonnikoog mogelijkheden zijn geschapen uw carnica koninginnen te laten bevuchten. Mijns inziens verdienen de daar ontplooidde activiteiten een grotere belangstelling van de zijde van de georganiseerde bijenhouderij dan tot dit moment het geval is geweest.

R. Struik,
Enschede.

Darrebroed en zwermgevaar

Hier enige replieken op het commentaar dat onze Nederlandse collega O. de Vries, wijdt aan het door ons ingezonden opstel betreffend zijn artikel „Darrebroed en zwermgevaar”, waarin we bestrijden dat een bijenvolk **jaarlijks wil zwermen**.

De heer de Vries heeft meer dan twintig jaar ervaring in de bijenteelt en zijn bijen hebben hem, door hun gedragingen gedurende die tijd overtuigd dat ze **jaarlijks** willen zwermen.

Hij kan danook de bewering van Harold Armilt, dat gezonde en goed behandelde bijen slechts om de drie jaar zwermen, niet beamen. Na deze verklaringen, die ons doen vermoeden dat er in Nederland nog zeer veel geïmkerd wordt met de oude Nederlandse bij, die verwant is aan de Duitse heidebij, zullen we elkaar beter begrijpen. Die bij is voorzeker geen slechte haalter en ze is daarbij vruchtbaar, maar ze is

bezeten met een ongebreidelde geslachtsdrift en haar vruchtbaarheid is gans op het zwermen gericht.

We hebben zelf ondervonden, dat dit slag bijen jaarlijks zwemt en aanvaarden nu zonder aarzelen, voor de gebieden waar deze zwermplustige bijen nog gemeengoed zijn, de theorie die onze confrater vooruitzet over het verschijnen van darrebroed en het zwermen. In Vlaanderen hebben dit soort bijen de naam van „zwermduivels” verworven en ze worden er zeldzaam.

In onze „Ingezonden”, waarover de heer de Vries commentaar uitbrengt hebben we niet over „zwermvrije” doch over „zwermtrage” bijen gesproken. Volken die niet zwermen zijn zwermvrije volken, die men zowat in alle Europese rassen aantreft. Peter von Siebenthal schreef reeds in 1885 over zulke volken die zich nooit splitsen met zwermen, en die gewoonlijk om de twee of drie jaar stil hun moeder verwisse-

len. Maar deze zwermvrije bijen worden zeker niet door de heer de Vries bedoeld, waar hij schrijft „Volken die niet zwermen zijn volken in slechte conditie” waarmee we het volkomen eens zijn, maar bijenvolken die **niet jaarlijks** zwermen zijn doorgaans gezonde en meestal zeer vruchtbare koloniën bij wie het zwermen niet altijd het eerste doelwit van hun leven is. Ze zijn minder vatbaar voor zwermneigingen, ze reageren gewillig op sommige zwermverhinderende ingrepen van de imker, en zelfs op sommige wisselvalligheden van het klimaat of van een dracht. Deze eigenschappen zijn aanwezig bij sommige stammen van onze inlandse zwarte bij, evenals bij de Italiaanse en Kaukasische bijen van goede afkomst. Terwijl de bijen van de heer de Vries op elke stand jaarlijks zwermen, zullen onze zwermtrage bijen dit zeer zelden doen in het eerste levensjaar van hun moeder. We zouden een stand kunnen aanwijzen van ongeveer veertig kasten bevolkt door een zwarte, ook wel verbasterde inlandse bij, waarvan er dit jaar slechts drie zwermden.

Nu moeten we bekennen dat we wel een beetje verrast hebben opgekeken bij de vraag, die de heer de Vries ons stelde, „hoe R.S. het klaarspeelt twee verschillende rassen op zo'n stal te houden zonder dat deze tot tutti-frutti degenereren”. Iedere imker die met vreemde rassen werkt, weet, of zou het toch moeten weten, dat **een eerste** kruising van Italiaanse of van Kaukasische rassen gewoonlijk betere volken voortbrengen dan hun oorspronkelijke raszuivere ouders en dat die hybriden daarbij net zo zwermtraag zijn als hun veredelde moeren. Dit houdt in, dat de houders van zulke bijenrassen verplicht zijn van tijd tot tijd zuivere teeltmoers aan te schaffen.

Natuurlijk zijn we het eens met onze collega waar hij zegt dat zwermen een noodzakelijke

functie is, en we voegen er aan toe, dat het een natuurlijke geaardheid is, die men zomaar niet wegteelt maar niet alle dieren vermenigvuldigen zich jaarlijks. In Brugge b.v. zwemmen in de binnenwateren van de stad vele tientallen zwanen, waarvan er slechts enige, geen tien, jaarlijks broeden.

Verder zegt de heer de Vries dat bijen niet „denken” en om die reden zullen ze ook geen darrebroed aanzetten met het doel „paraat” te staan op elk kritisch moment. Zeker „denken ze niet”, ze ondergaan de gedragslijn, die de natuur en hun instinct hun opdringt. Denken ze misschien dat het gemakkelijker is hongerige en uitgeputte darren uit hun volk te verwijderen, dan sterke en goed gevoede darren, om dat het economisch voordeliger is hun darren in de nazomer af te slachten?

Dat zwermen laten afvliegen voor- en nadelen heeft zal niemand betwisten. Laten we slechts eraan toevoegen dat (weekend)-imkers van onze omgeving nochtans geen zwermen kwijtraken: ze plaatsen op het kritische moment, een passende koninginrooster onder hun volken, die zwermzuchtig zijn.

Ook kennen wij - Vlamingen, de Aalster methode evengoed als de Nederlandse imkers, maar we misbruiken ze misschien minder. Wij lezen ook de boeken van Schotman, De Roever, Groenveld, Joustra, van Gool e.a. en „Die Willem” is voor een menigte Vlaamse imkers geen vreemde. Laten we nu deze replieken besluiten met de heer de Vries te verzekeren dat wij, zoals hijzelf, het best vinden dat alles niet „Volgens plan” moet verlopen en dat een zekere spanning onder de imkers een eerste behoefte blijft.

J. Soetewey,
Torhoutsesteenstraat 38—3a
St. Andries (bij Brugge)
België.

IN MEMORIAM

Met leedwezen geven wij kennis van het overlijden van twee onzer oudste leden:

de Heer **G. v.d. HOEF**, oud 83 jaar,

de Heer **G. HENKEN**, oud 76 jaar.

Met hen gingen weer 2 bijenmannen van het oude ras. Zij traden nooit op de voorgrond, maar waren bezielde door hun liefde voor de bijen.

Namens de afdeling Veenendaal:
W. Huivers, secr.

Op 18 juni j.l. is plotseling van ons heengegaan:

JACOB SMIT

op de leeftijd van bijna 81 jaar.

Hij was meer dan 20 jaar een trouw en gewaardeerd lid van onze afdeling.

Afdeling Groningen.

Na een ziekbed van enkele dagen overleed ons trouwe lid,

R. SCHIPPER,

in de ouderdom van 69 jaar.

Hij was medeoprichter van onze afdeling. Hoewel hij de laatste jaren geen bijen meer had, bleef hij de vereniging trouw.

Bestuur afd. Holten.

De lezer schrijft

WIE SCHAFT RAAD?

In het septembernummer van ons maandschrift treft mij een kort berichtje van de Heer Boersma te Groningen, die te kampen heeft met sterfte van zijn bijenvolken bij de reinigingsvlucht in februari.

Hetzelfde probleem komt de laatste tijd nogal veelvuldig voor en dat gaf mij aanleiding hieraan meer aandacht te schenken.

Ik vernam van een groepje imkers dat tweederde van hun volken waren gestorven en toch over voldoende voer beschikten en van een ander die tien volken kon afschrijven. Dat mag ons niet onberoerd laten.

Voorheen kwam dit ook wel voor, maar dan na een langdurige stenge winter. We schreven het euvel toe aan de veronderstelling, dat het volk door te lage temperatuur in de kast, zich niet naar het voer kon verplaatsen.

De afgelopen winter is wel lang maar niet streng geweest, bovendien komt het euvel bij mij niet voor, zodat ergens een fout moet zijn gemaakt.¹⁾ Aangezien het stukje van de Hr. Boersma te weinig gegevens verschaft om er achter te komen waar de fout zou kunnen zitten, heb ik met hem contact opgenomen over zijn manier van inwinteren.

Uit de antwoorden op 16 door mij gestelde vragen kon een beter inzicht verkregen worden, waarvan ik meen de lezers van ons blad, deelgenoot te moeten maken.

1e. De concentratie van het voer één deel water op twee delen suiker kan het niet zijn.

2e. De hoeveelheid voer, 13 kilo suiker plus aanwezige honing, is misschien te veel (geen lege cellen beschikbaar bij lage temperatuur).

Maar de temperatuur is niet extreem laag geweest dus???

3e. Er waren geen dode bijen in de cellen, dit is bij **voedselgebrek** meestal wel het geval.

4e. Het voeren werd half september begonnen en heeft ongeveer 10 dagen geduurd.

Hier kan de fout ook niet liggen.

5e. Bij aanvang van het voeren waren resp. 2½-3 en 4 ramen broed aanwezig, zodat voldoende lege cellen konden ontstaan.

6e. Ingewinterd op 10 ramen in simplex kasten die niet geheel met bijen bezet waren..

Dit is een zwak punt, men kan beter voor het voeren het aantal ramen op 8 terugbrengen door aan weerszijden een aan beide zijden met hard-

board bespijkerd raampje te hangen. Dit verkleint de kastinhoud en geeft aan de zijanten wat isolatie.

De bijen moeten bij het begin van het voeren alle ramen goed bezetten! Hun aantal bezette ramen wordt gedurende de winter immers kleiner.

7e. Er werd gevoerd door middel van de grote voerbak van de spaarkast in porties van 5 liter. Dit is ook een zwak punt, men kan beter voeren in hoeveelheden van 1 liter per dag. Met 5 liter ineens worden alle lege cellen achter elkaar met suikeroplossing gevuld bovendien wordt vermoedelijk het voer wegens te snelle opname niet voldoende geïnverteerd en gaat sneller bederven.²⁾

De bijen voegen aan de suiker, evenals aan nectar, bepaalde stoffen toe, waardoor dit niet bederft.

Vermoedelijk ligt hier de hoofdoorzaak van het euvel.

Persoonlijk gebruik ik de z.g.n. Thüringer voerballon van glas met 1 liter inhoud.

Men kan in de grote voerbak natuurlijk ook kleinere hoeveelheden tegelijk toedienen, maar daar blijft een groot oppervlak van de bak onbereikbaar voor de bijen³⁾, waar resten suiker achterblijven en kunnen bederven.

Deze bedorven resten kunnen de later bijgevoerde suiker weer infecteren wat zich in het voorjaar wrekt door sterfte.

Zo'n grote bak kan behoorlijk zuur stinken. Daarom vooral tevoren goed met heet water schoonmaken.

Zo'n bak is gemakkelijk voor de imker, maar dat gaat ten koste van de bijen. Gemakzuchtige imkers hebben het nooit ver gebracht, ze missen ook het plezier van het bijenhouden, maar beseffen dit helaas niet.

Een derde zwak punt is overwinteren op twee broedbakken. De volken hebben mijns inziens te veel ruimte, hebben daardoor meer voer nodig om de vereiste temperatuur te handhaven en als dat voer ook nog min of meer bedorven is, zijn de gevolgen wel te raden.

Bovendien weten we, dat een bijenvolk 's winters vlakbij het vlieggat zit. U moet het maar eens informeren bij een korfimker, die kan u ook wel iets vertellen over de grootte van het vlieggat. Daarover bestaat vooral bij kastimkers nog steeds verschil van mening. Ik verklein het vlieggat tot eenderde van de kastbreedte zodra er vorst op til is, en laat het zo tot april.

Resumerende, zou ik denken, dat u, 1e met minder voer had kunnen volstaan, (ongeveer 10 kilo suiker). 2e Het volk krap op de raten moet zetten voor het begin van het voeren. 3e. In klei-

nere proporties (1 liter per dag) voer geven en bij voorkeur in een voerapparaat van glas en dit, maar ook andere voertoestellen na gebruik meteen goed schoonmaken.

De ballon kunt u reinigen met een in de vorm gebogen tuitborstel, misschien verkrijgbaar bij het Bijenhuis of bij de zaken die borstelwaren verkopen.

Ik weet dat sommigen ondanks de bovengenoemde zwakke punten toch geen sterfte hebben. Men moet daarom niet denken dat hier het middel is gegeven. Maar we moeten samen trachten achter de oorzaken te komen van dit euvel, dat de laatste jaren veel volken ten offer brengt.

Daarom houd ik mij aanbevolen voor op- of aanmerkingen en vooral van hen, die met het euvel te kampen hebben.

O. de Vries,
Ludenstraat 11, Hilversum.

¹⁾ Men behoeft hierbij niet alleen te denken aan een gemaakte menselijke fout, maar o.i. veel meer aan een bijenziekte (Nosema), die niet in alle delen van ons land even zwaar behoeft te zijn.

²⁾ Blijkens officiële gegevens zijn in Roemenië tijdens de acaciadracht toenamen van 10 tot 12 kg. honing per dag!! geen zeldzaamheid. Waarom zou een volk dan geen 5 l. suikeroplossing kunnen verwerken?

³⁾ Bijenkasten moeten altijd iets voorover staan, daardoor loopt het voer in de grote voerbak naar voren, waar het steeds bereikbaar is voor de bijen.

(Redaktie).

Ontsmetting van voerbakken

Enige maanden geleden heb ik gelezen over de ontsmetting van voerbakken en suikerwater, geschreven door de heer Mommers. Door omstandigheden kon ik niet eerder reageren, maar gezien de geweldige belangrijkheid van deze onderzoekuitkomsten ben ik het niet vergeten. In het algemeen ligt het voor de hand, dat ontsmet voedsel het aantal infecties doet verminderen en daardoor het absoluut aantal bijen groter zal zijn door de gemiddeld langere levensduur.

Maar nu de keuze van de desinfectantia; daar heb je een stof als thymol, die eerst in alcohol opgelost moet worden en omdat dit voor een leek in de scheikunde nogal riskant lijkt, geloof ik niet dat dit algemeen ingang vinden zal.

Superol klinkt natuurlijk veel vertrouwd in ieders oren, maar menigeen zal toch wantrouwend staan t.a.v. de reuk, die deze verbinding

redelijk onaangenaam maakt. Aan de bijen zal wel nooit gevraagd worden hoe zij dit nieuwe smaakje waarderen, uit de praktijk is in ieder geval gebleken, dat zij vrij grote hoeveelheden chemische stoffen met de suikerstroop kunnen opnemen, schijnbaar zonder kwalijke gevolgen.

Toch liggen er genoeg stoffen voor de hand, die m.i. verkieselijker zijn, gerekend tenminste naar onze smaak en reukvermogen.

Daar is b.v. eerst de stof enterovioform, een patent geneesmiddel, reukloos, die vele malen aktiever is dan superol, helaas echter wel duur. Maar ook enkele „ouderwetse” stoffen als benzoëzuur en salicylzuur, waarvan ook in het plantenrijk verwante vertegenwoordigers aanwezig zijn, hebben voordelen als: reukloos, smaakloos, gemakkelijk op te lossen en redelijk goede ontsmetting.

Wellicht zijn er nog veel meer van dergelijke stoffen aan te wijzen.

Het meest ideale zou zijn, dat een dergelijke eenmaal door research meest geschikt bevonden stof tesamen met het denaturingsmiddel aan de suiker zou kunnen worden toegevoegd. Ook het citroenzuur van „Willem” kan er op die manier nog wel bij. Deze wijze heeft het voordeel van goedkoper betrekken der chemikaliën, n.l. in het groot, maar vooral ook kan de dosering deskundig in de hand gehouden worden, een knelpunt waar veel imkers niet uit kunnen komen.

Velen immers hebben het al erg moeilijk met het afmeten en samenstellen van hun suikeroplossingen, sinds de zomer- en wintersuiker tesamen wordt afgeleverd!

Gaarne uw commentaar.

B. Sciarone.
Dr. Breveestraat 8,
Oosterbeek.

Nogmaals „Nosema”

Met belangstelling heb ik uw schrijven, vermeld in het „Groentje” van september 1969 onder „Wie schaft raad” gelezen. En nu de drukte van het afvoeren bijna achter de rug is, neem ik er maar een half uurtje af om aan uw verzoek te voldoen, te reageren op uw ervaringen met uw beide volken.

Naar uw bevindingen te oordelen, zo op een afstand van een paar honderd kilometer moeten uw volken aan nosema geleden hebben. Enkele jaren geleden namelijk, was ik op ons prachtig bijenpark. Het was ongeveer half mei en echt geen weer om te zonnen. Er stond bovendien nogal wat wind. Van de tien volken die er toen stonden, begon er plotseling één te zwermen.

Ik verheugde me al op een groot volk te kunnen bogen, maar de zwerm ging maar niet „zitten”. Hij bleef „hangen” tegen de wind. Ik zag veel bijen in het grasgazon „landen”, moeilijk optorend tegen de wind. Na een kwartier waren alle bijen als het ware in de lucht opgelost, want weggevlogen was de zwerm beslist niet. Bij een blik in die ene kast, trof ik hetzelfde beeld aan wat u ook waarnam. Er lag een dikke dode laag bijen op de bodem. Na een schoonmaakbeurt heb ik die kast weer in gebruik genomen en sindsdien HEB IK ER EEN GEZOND volk in gehad.

Op ons park waren toen meer klachten over zwakke volken.

De heer Laban is toen verzocht een onderzoek in te stellen. Van diverse volken zijn er toen

monsters genomen, waarbij bleek dat er inderdaad van nosema ziekte sprake was.

Ik ga regelmatig op reis met mijn bijen, omdat Amsterdam nu eenmaal geen lusthof voor bijen is. Maar ik heb onder mijn 15 volken, geen enkele ziekte meer. Er is al meer op gewezen, dat volken, die eens per jaar een sterke dracht hebben bevlogen, gezond blijken te zijn. waar hard werken al niet goed voor is! De drachtomstandigheden in uw omgeving ken ik niet, maar mogelijk kan de oorzaak van uw moeilijkheden op te heffen zijn door uw volken eens hard te laten ploeteren.

Hopelijk heeft u nu weer nieuwe volkjes kunnen bemachtigen.

Ik wens u veel succes.

J. A. Dekker,

J. C. Schröderstraat 2, Amsterdam.

Verslag van de 61ste honing- en bijenmarkt te Eerbeek gehouden op 27 september 1969

Dat de heide ons dit jaar in de steek heeft gelaten kwam duidelijk tot uitdrukking op de 61ste Eerbeekse Honing- en Bijenmarkt.

De aanvoer van heidehoning in de raat was dan ook zeer zeer matig. Gelukkig stond daar een voldoende aanvoer van honing in flacons tegenover, zodat de zeer talrijke bezoekers niet met lege handen naar huis hoefden te gaan.

De markt op zichzelf mag bijzonder geslaagd heten en de gehele dag door waren er veel bezoekers.

De storm en de zware regenbuien die in de vroege morgenuren verschillende medewerkers bij het opbouwen van de kramen voor grote problemen stelden, maakten gelukkig tijdig plaats voor langdurige opklaringen en zonnige perioden, zodat het weer geen spelbreker is geworden.

Evenals verleden jaar waren er achter het honingverkooplokaal weer een aantal marktkramen geplaatst, waarin o.a. een voorlichtingsstand en een stand waarin de heren v. d. Brink uit Bennekom en Evertsen uit Wekerom vele bezoekers geboeid hebben met het vlechten van korven en allerlei sier- en gebruiksvoorwerpen.

Natuurlijk ontbrak de Fa. van Dam niet op deze markt, maar daarnaast was ook het Bijenhuis uit Wageningen weer met een assortiment imkersartikelen aanwezig.

Verder zagen we stands met bloembollen, fruit en zelfs één met autoaccessoires.

Voor de muzikale omlijsting zorgde des morgens de Eerbeekse muziekvereniging „de Eendracht” terwijl

des middags het populaire muziekgezelschap „de Nöletoeters” uit Dieren zorgden voor een gezellige sfeer.

De Ponyclub „de Sprengenruitertjes” uit Laag-Soeren gaven 's middags een demonstratie en ook dit kleurige schouwspel trok vele belangstellenden.

Al deze activiteiten rondom de honing- en bijenmarkt hebben veel publiek getrokken. Het doel van dit alles is mensen naar de markt te trekken, die anders niet zouden zijn gekomen en die nu ook een kijkje nemen bij de honingverkopers en al gauw een stukje raathoning of een pot met honing mee naar huis nemen.

De wnd. Voorzitter opent



Aanvoer van Honing en Bijenvolken en prijzen.

Zo als bij de aanvang reeds vermeld was de aanvoer van raathoning gering. De aanvoer bedroeg ruim 600 pond.

De prijzen die hier voor gemaakt werden schommelden tussen f 4.50 en f 6.— per pond. Dat de goede heideraathoning snel was uitverkocht, behoeft geen betoog.

Er waren ruim 2200 flacons met honing aangevoerd.

De prijzen van de zomerhoning lagen tussen f 2,— en f 3,— per flacon terwijl dit voor heidehoning tussen f 3,— en f 4.— per flacon lag.

De aanvoer van bijenvolken was dit jaar ook beneden de maat n.l. 33 volken waarvan 21 volken in kasten en 12 in korven. In de bijenvolken werd een levendige handel gedreven. De kastvolken brachten van f 40,— tot f 45.— op en de korfvolken van f 25.— tot f 35.—.

De jury, die bestond uit de heren A. T. v.d. Brink uit Renkum, H. J. Dekker uit Brummen, A. Laban uit Wageningen, H. G. Maagendans uit Arnhem en J. Verhoeven uit Beekbergen behoefde uiteraard geen grote hoeveelheden te keuren, maar wat er aangevoerd was, werd goed onder de loupe genomen.

Verschillende afwijkingen en onvolkomenheden werden geconstateerd en het kan voor de inzenders van belang zijn, deze hier eens te vermelden.

Er was erg onzuivere honing in flacons bij. Waarom deze honing alleen maar door een zeef en daarna niet nog eens door een nylon doek. Er was honing, die niet vrij was van gisting. En wat denkt u van honing in jampotten, met op het deksel de naam van een bekende jamfabriek? Ook een mengsel van jam met honing, alhoewel dit duidelijk op het etiket vermeld was, kon niet op de markt getolereerd worden.

Na overleg met de betrokken aanvoerders werd één en ander — in goede verstandhouding — uit de markt genomen.

Onlangs het feit, dat dit jaar de aanvoer van honing en van bijenvolken beneden de maat is gebleven, kunnen we toch terug zien op een zeer geslaagde, gezellige markt.

Hier volgen de prijswinnaars voor de verschillende rubrieken. De wisselbeker voor de mooiste ramen met heideraathoning werd dit jaar niet toegekend, terwijl voor enkele andere rubrieken geen prijzen konden worden gegeven omdat niet aan de gestelde eisen was voldaan.

Het Bijenhuis weer op de markt!



- a Voor de grootste inzending Raathoning van prima kwaliteit:
 - 1e prijs J. H. Schwieters, Dedemsvaart.
 - 2e prijs werd niet toegekend.
- b Voor de grootste inzending Honing van prima kwaliteit in flacons:
 - 1e prijs J. H. Schwieters, Dedemsvaart.
 - 2e prijs werd niet toegekend.
- f Voor de zuiverste Heidehoning in flacons:
 - 1e prijs A. J. Zwinenbergh, Eerbeek.
 - 2e prijs P. Romeijn uit Zeist.
- g Voor de zuiverste Bloemenhoning in flacons:
 - 1e prijs J. Romeijn uit Zeist.
 - 2e prijs G. B. te Hennepe uit Aalten.
- h Voor de aanvoer van de meeste bijenvolken:
 - 1e prijs Kruimer uit Beekbergen.
 - 2e prijs L. van Oorspronk uit Loenen en Lensink uit Wilp.
- i Voor het beste korfvolk bestemd voor opzetter:
 - 1e prijs Brinks uit Enschede.
 - 2e prijs H. Boesveld uit Eerbeek.
- j Voor het beste kastvolk bestemd voor opzetter:
 - 1e prijs en 2e prijs voor Kruimer uit Beekbergen.
- k Voor de best gestorteerde inzending bijenwoningen en imkersart.:
 - 1e prijs Fa. van Dam uit Jubbega.
 - 2e prijs „Bijenhuis” uit Wageningen.

A. H. Verbeek,
Secr. afd. Eerbeek.

AFDELINGSNIEUWS

CURSUSWERK AFD. UTRECHT EN BUNNIK/HOUTEN E.O.

Eindlessen Praktijkcursussen:

Vrijdag 3 okt. werden in Theehuis Rhijnauwen te Bunnik de eindlessen gehouden van de Praktijkcursussen Bijenteelt, uitgaande van de afdelingen Utrecht en Bunnik. De heer J. van Aarst nam het examen af en vertoonde na de pannekoeken de instructieve film „Bijenhouden met succes”. Namens de cursisten bedankte de heer O. P. van Bijsterveld de leerkrachten voor het genoten onderricht.

De docenten mej. E. S. C. Jasperse en dhr. C. Pater Jzn. kondigden tevens het vervolg van deze cursus aan, t.w. de „Bijenteeltontwikkelingscursus”. Steeds meer blijkt dat het cursuswerk een provinciale gelegenheid wordt. Cursisten uit de meest onwaarschijnlijke hoekjes van de provincie (en ver daarbuiten) deden mee.

De nieuwe „Bijenteeltontwikkelingscursus”

Voor deze vervolgcursus worden ook de cursisten van de „Praktijkcursus Bunnik -968” verwacht. Het is gewenst dat de deelnemers aan de Ontwikkelingscursus de Praktijkcursus gevolgd hebben. Oudere imkers, met enkele jaren ervaring (ter beoordeling van de Inspecteur) in het bijenhouden, kunnen echter ook tot de cursus toegelaten worden. Belangstellenden kunnen nog meedoen. Snel opgeven! We zijn al begonnen:

Cursus Utrecht: De lessen worden gegeven in de collegezaal van het Lab. v. Vergelijkende Fysiologie, Jan van Gaalenstraat 40, Utrecht van 20.00-22.00 uur op 24 okt., 7 nov., 21 nov. (vrijdags om de twee weken).

Opgeven tijdens de les of bij: H. v. d. Veer, Rijnlaan 203 te Utrecht.

Cursus Bunnik: Plaats: Loerikseweg 95, Houten. Tijd: vroeg i.v.m. enkele zeer jeugdige deelnemers, van 19.30-21.30 uur op 30 okt., 13 nov., 27 nov. enz. (donderdag om de twee weken).

Opgeven: Voor de les of bij de administratie van afd. Bunnik/Houten, Achterdijk 22, Bunnik, tel. 03405-1305.

Praktijkcursus/Korfvlechtcursus.

De nieuwe praktijkcursus begint febr. 1970. 12 praktijk- en 4 theorielessen. Aanmelden: Achterdijk 22, Bunnik.

Reeds zeer veel deelnemers meldden zich voor de Korfvlechtcursus in Driebergen. U krijgt spoedig bericht over de aanvang van het korfvlechtfeest. De inschrijving staat nog open....

Aanmelden: Achterdijk 22, Bunnik of Vollenhovepark 21, Driebergen.

31 okt. Honingavond.

Openbare honingles. Iedereen is welkom. Ter voorbereiding van de Provinciale Honingkeuring op 29 nov. in Bunnik wordt alles verteld over honingsoorten, eigenschappen, enten, afvullen, bewaren, klaarmaken voor tentoonstelling, enz. Deze bijeenkomst vindt plaats in het Laboratorium voor Verg. Fys., Jan van Gaalenstraat 40 te Utrecht.

Op 29 nov. organiseren de gezamenlijke Utrechtse afdelingen de **Provinciale imkermiddag** en de **Stichtse Honingkeuring** in Bunnik, Stationsweg, Hervormd Centrum. Aanvang 13.30 uur.

AFDELING APELDOORN

Op 16 oktober hield onze afdeling haar eerste naarsvergadering. De voorzitter mocht in zijn openingswoord een groot aantal leden begroeten en sprak de wens uit dat de komende bijeenkomsten, die geheel zullen worden benut voor lezingen en discussies, de bijenteelt betreffende, zullen mogen bijdragen tot meerdere kennis en inzicht in het bijenleven en het imkeren in het algemeen..

Op de agenda stond als een belangrijk punt vermeld de bespreking der resultaten van het afgelopen seizoen.

Door het late en koude voorjaar zijn de volken laat tot ontwikkeling gekomen en mede daardoor, en de slechte weersomstandigheden gedurende de bloei, was de opbrengst op het fruit zeer matig. Ook is er door sommigen spuutschade geleden.

Op het koolzaad was de oogst slechts matig; daarentegen heeft de klaver en de moerasandijvie goede opbrengsten gegeven.

De dopheide in Drenthe heeft een goede honingopbrengst opgeleverd, maar de struikheide heeft het volledig laten afweten, hoewel enkele leden nochtans goede opbrengsten van de struikheide konden rapporteren.

De avond werd verder besteed aan een geanimeerde discussie over enkele imkersproblemen, o.a. het bruidszwermen, waaraan de bijen zich dit jaar bovenmatig hebben schuldig gemaakt, het forceren van de bijenvolken tot halen op de struikheide, reisproblemen enz.

De penningmeester mocht vijf nieuwe leden boeken en in verband daarmee deelde de voorzitter mede, dat getracht zal worden een cursus voor beginnende imkers te organiseren.

Wij mogen op een geslaagde bijeenkomst terugzien.

C. W. F. Jansonius,
Langeweg 6, Apeldoorn.

AFDELING HEERLEN

Op 13 en 14 september brachten de Zuid-Limburgse imkers een tegenbezoek aan de afdeling Bunnik-Houten te Utrecht. De Bunnikers, onder leiding van de onvermoeibare mejuffrouw Jasperse en de goede organisator de heer Pater, hadden voor een voortreffelijk programma gezorgd. Mede dank zij de medewerking van vele vrijwilligers op het gebied van de wetenschap, de bijenhouderij en niet te vergeten de voedselvoorziening, werden de dagen een groot succes en hebben de Limburgers heel wat opgestoken.

Na de hartelijke begroeting vertelde de heer Pater iets over de imkerij in het Sticht, vroeger en nu. Na een smakelijk maal was de eerste excursie naar het Volkstuincomplex „De Pionier” te Utrecht. De heer v. d. Veld, zelf imker en tuinder, leidde ons langs het mooi verzorgde complex. Juist door een uniformiteit in de huisjes een hartveroverend geheel!

Na een glaasje prik (of beter) in de cantine van „De Pionier” vlug naar de leeszaal van het Laboratorium voor vergelijkende physiologie.

De heren Velthuis en Van Praag hielden een korte inleiding over de proeven met de koninginestof en het onderscheidingsvermogen van kleuren door het bijenoog en de invloed van licht op het gedrag der bijen.

Op het landgoed Sandwijck zag het gezelschap volken met kunstmatig geïnsemineerde moeren en moeren zonder koninginestofklieren, die zo op het oog geen verschil toonden met wat men van een normaal volk kon verwachten. In hoog tempo werd hierna gereden naar een ander experiment van dit laboratorium: een bunker bij fort Gagel herbergde in zijn aluminiumfolie-gewelf een kooi met een klein proefvolk, dat duidelijk demonstreerde gevoelig te zijn voor bijvoorbeeld ultra-violet licht.

Hierna volgde nog een bezoek aan het Koninginnekweekstation van de heer Romeyn te Zeist. Jammer genoeg was hier te weinig tijd om wat dieper in te gaan op het voor of tegen van het kweken van de zachtmoedige Kaukasische bij.

Terug in restaurant Klein Resto te Bunnik, waar de dag ook begonnen was, troffen de deelnemers de Assistent-Rijksbijenteeltconsulent voor het zuiden, de heer Van Os, aan, die na het avondeten de heer Karel Pechvogel bijstond in zijn vele moeilijkheden.

Tijdens de overnachting in de Jeugdherberg Rhijnauwen schijnt het op de mannenzaal wat onrustig geweest te zijn (zo wordt uit overigens betrouwbare bron vernomen).

De volgende dag begon na de koffie op het landgoed Oud-Amelisweerd en bij de mooie grote bijenstal van de heer Barten en werd het keurige depôt van de Afdeling Bunnik-Houten bekeken.

Het diner werd gebruikt in het fraterhuis te Zeist: frater-imker Schaapveld vorgde ervoor, dat niemand iets te kort kwam.

Het middagprogramma begon met een rondwandeling door de schitterende heidetuin te Driebergen. De voorzitter van de afdeling Driebergen, de heer Haalboom, toonde het gezelschap ook de stekbakken van de heidetuin, waar men heel duidelijk de verschillende variëteiten kon onderscheiden.

Na een flinke rondrit door de heuvels en langs de landgoederen van de Langbroekerwetering en alweer een lekker glaasje in een uitspanning te Amerongen brachten de imkers een bezoek aan de formidabele bijenstand van de heer Van Woudenberg te Leersum, die met zijn 100 volken wel bijzonder keurig voor de dag kwam. Zo te zien geniet de heer Van Woudenberg reeds een flinke poos van de AOW, maar deze

stal steekt ver uit boven vele standen von jongere mensen. Mevrouw had gezorgd voor een lekker kopje thee, zodat vooral de dames van het gezelschap nog de gelegenheid kregen de antieke merklap en andere mooie zaken te bewonderen. Na een Kromme-Rijn-pannekoek in het theehuis Rhijnauwen toog ieder zeer tevreden weer naar zijn eigen woonplaats met het vaste voornemen nog eens dergelijke ontmoetingsdagen te organiseren.

IN MEMORIAM

Op 2 oktober overleed na een langdurige ziekte onze vriend

ALEX SNIJDERS

Wij verliezen in hem een actief en zeer hulpvaardig imker.

Wij zullen hem nooit vergeten

Afdeling Heerlen.

Officiële mededelingen

Verkiezing Hoofdbestuursleden

In de Groep Graafschap en Lijmers zal gestemd moeten worden tussen de Heren G. J. A. Meyer te Babberich en Mr. F. B. Blaisse te Doetinchem.

In de Groep Limburg zal gestemd moeten worden tussen de Heren P. H. Ramakers te Heerlen en de Heer G. Bruls te Schinnen.

De stembiljetten zijn aan de afdelingen toegezonden, zij moeten voor 17 november bij het Bijenhuis te Wageningen zijn en ze worden geopend in een vergadering van het Dagelijks Bestuur op dinsdag 18 november des namiddags om 3 uur in het Bijenhuis te Wageningen.

De volgende leden zijn bij enkele candidaatstelling herkozen verklaard:

Groep Friesland: J. J. Mulder te Appelscha.

Groep Zeeland: J. Fluyt te Zierikzee.

Groep Noordbrabant: P. J. A. v.d. Looy te Son.

BESTRIJDING MIJTZIEKTEN

Enige tijd geleden is in de gemeente Baarle-Nassau mijtziekte geconstateerd. In verband hiermede is door de Minister van Landbouw en Visserij het volgende besluit genomen:

De MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ
Gelet op artikel 2 van de Bijenwet 1947, Stb. H. 13;

BESLUIT:

Artikel I

De beschikking van 23 december 1968, nr. J. 3413, Directie Juridische en Bedrijfsorganisatorische Zaken, Stort. 253, wordt als volgt gewijzigd:

A. Artikel 1, onder 1 wordt gelezen:

van en naar het gedeelte van de provincie Noord-Brabant uitmakende het grondgebied van de gemeenten:

- a. Baarle-Nassau;
- b. Bergeijk, Bladel en Netersel, Eersel, Hooge en Lage Mierde, Hoogeloon c.a., Leende voor zover gelegen ten Zuiden van de verkeerswegen Valkenswaard-Leende en Eindhoven-Maarheeze, Luijcksgestel, Riethoven, Reusel, Valkenswaard, Vessem en Westerhoven;

B. in artikel 1, onder 2 wordt in plaats van „binnen het onder 1 omschreven gebied” gelezen: binnen het onder 1 sub b omschreven gebied.

Artikel II

Deze beschikking treedt in werking met ingang van de dag volgend op die harer bekendmaking in de Nederlandse Staatscourant.

's-Gravenhage, 8 juli 1969.

VOORSTELLEN ALGEMENE VERGADERING

Het H.B. herinnert de afd. besturen eraan dat voorstellen voor de algemene vergadering van 1970 voor 10 december a.s. moeten worden ingezonden aan de alg. secretaris, Bijenhuis - Wageningen.

EXAMEN PRACTISCH IMKER

In 1969 is door de moeilijkheden op het secretariaat geen examen „Practisch Imker” afgenomen, hoewel zich daarvoor wel kandidaten hadden opgegeven. Het ligt in het voornemen dit examen nu in het voorjaar van 1970 te doen plaats vinden. Voor deelneming kan men zich tot 1 februari 1970 opgeven bij het secretariaat, Bijenhuis Wageningen onder gelijktijdige storting van het examengeld à f 20,— op girorekening 84.68.01 van het Bijenhuis te Wageningen.

Teneinde alle misverstanden te voorkomen worden degenen, die zich reeds eerder hadden opgegeven, verzocht hun aanmelding te herhalen.

Wij kunnen u leveren:

Alles op het gebied der moderne bijenteelt van alleen de beste kwaliteiten en beslist voor lagere prijzen. Tevens bij aankoop vanaf f 50,— aan imkersart. het Kleine Bijenboek van Joustra gratis.

Maakt u zelf waskaarsen? Wij hebben voor u de originele kaarsepit (brandt beter). Prijs no. 5 f 0,30, no. 7 f 0,35 en no. 10 f 0,45 per meter. Alles op stukken van 5 meter. Bij afname vanaf 50 meter 10% korting. Ook leverbaar div. soorten import honing. Klaverhoning f 2,— per kg plus 4% BTW. Ook nog pure onvervalste Ned. heidehoning en div. andere soorten leverbaar voor beslist lage prijzen.

Vraagt onze materialen en honingprijslijst even aan en u hebt omgaand onze prijzen thuis.

Sinds 1927 onbetwist de materialen en honingspecialist,

BIJENSTAND

H. T. van DAM & Zn.

JUBBEGA (Fr.)

Telefoon 05165 - 382



RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

Op het Laboratorium voor Vergelijkende Fysiologie wordt gevraagd een

BEDIENDE/ DIERENVERZORGER

Taak: assisteren bij de verzorging van proefdieren en in het zomerseizoen behulpzaam zijn bij de verzorging van de bijenstal (35 volken).

Voor deze functie is het bezit van een rijbewijs vereist, het bezit van het diervverzorgingsdiploma en vaardigheid in imkerswerkzaamheden strekken tot aanbeveling.

Leeftijd: 18—25 jaar.

Salaries: volgens Rijksregeling, afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring.

Sollicitaties te richten aan de ass. beheerder van het Laboratorium voor Vergelijkende Fysiologie, Jan van Galenstraat 40 te Utrecht. Tel. 716221.

Provinciale Stichtse Imkersmiddag en honingkeuring op 29 november in Bunnik

Zaterdag 29 nov. a.s. wordt in Bunnik wederom de Stichtse imkermiddag gehouden, waar elke imker welkom is.

Tevens wordt dan de Provinciale honingkeuring gehouden waaraan ook imkers buiten de provincie Utrecht aan kunnen deelnemen. Er kan ingezonden worden in de rubrieken:

- a: vloeibare honing,
- b: gekristalliseerde honing,
- c: heidehoning.

In elke rubriek 3 flacons, keuze van de de flacons is vrij, inzendingen dienen uiterlijk vóór 26 nov. franco afgeleverd te worden op het adres: Achterdijk 22, Bunnik.

Nadere inlichtingen op het zelfde adres tel. 03405-1305. Als spreker zal deze middag optreden de Rijksbijenteeltconsulent Ir. J. J. Mommers met als onderwerp: „Nosema, hoe te voorkomen en te bestrijden”.

Aanvang 's middags om half 2 in Hervormd Centrum aan de Stationsweg te Bunnik, schuin tegenover de R.K. Kerk waar men ook zijn auto parkeren kan. C.P.

SPEURBIJTJES

Tarief: tot 20 woorden f 2,50 elke 4 woorden meer f 0,50. Bij vooruitbetaling te voldoen op gironummer 84 68 01 van de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt te Wageningen. Inzendtermijn vóór de 10e van de maand.

GEVRAAGD: Groentjes van 1966 en ouder. Duppen, Javastraat 45, Nijmegen, telefoon 08800—23854.

TE KOOP: **Simplexkasten** dubbelwandig met 2 broedkamers of broed- en honingkamer, dak met zink, groen met witte banden f 29,50. Spaarkasten origineel, geheel compleet met extra honingkamer, voerbak, dak met zink, groen geschilderd f 57,50. Observatiekasten voor 2 broedramen, compleet met glas en voerinrichting f 45,—. Zesraamskastje, dak met zink, extra bovendeckel met ramen f 17,50; voerbak Ir. Mommeis f 12,—. Voerraam f 1,50. Draadrooster f 3,—. Bijenkap of sluier f 6,—. Stamphoning f 1,70 per kg bij 15 kg Honingslingers 3 en 4 raams. Het adres sinds 1896, Bijenpark Brulleman, Breukelen, Zandpad 42a, tel. 03462 - 13 03, giro 377905.

TE KOOP: **Honing met eerste prijzen bekroond.** Fruithoning f 2,25, Lindehoning f 2,20, Klaverhoning f 2,15, Heidehoning f 5,50, alles per kg bij 25 kg. HET VAN OUDS BEKENDE ADRES Bijenpark Brulleman, Breukelen, tel. 03462 - 13 03 giro 377905.

GEVRAAGD: Bijenvolken in kasten en korven. Honingslingers, Spaarkasten en wat u verder verkopen wilt, betaling contant. Bijenpark Brulleman, Breukelen, tel. 03462 - 13 03.

TE KOOP: Bisschopsmutsen, Boerenkastjes, Roodkoperen was, emmers en vormen. Bijenpark Brulleman, Breukelen, tel. 03462 - 13 03.

AANGEBODEN wegens sterfgeval: 6 bevolkte- en afgevoerde bijenvolken. Nationalkasten 2 broed- en 1 honingkamer. Compleet f 25,— per stuk. Ongeveer 20 Nationalkasten (broed- en honingkamer simplex maat) f 15,— per stuk. Diverse korven f 5,— per stuk. Verder voerbakken, ramen etc. Afspraak tel. 030-784214 Bilthoven.